

Forvaltningsrevisjonens rapport om vold og trusler

Fysisk inngripen

Opplæringslovens kap. 12

Møte i KFU 13.11.2025

Sarpsborg
kommune

Forvaltningsrevisjonen

- rapport om vold og trusler
- vedtak

Forvaltningsrevisjon

- Det har vært en forvaltningsrevisjon med tema «vold og trusler i skolen», som tok for seg følgende tre problemstillinger:
 - Hva er omfanget av trusler og vold mot ansatte i grunnskolen i Sarpsborg?
 - Har kommunen etablert tilfredsstillende systemer og tiltak, for å sikre ansatte i grunnskolen mot vold og trusler?
 - Dokumenterer kommunen at de overholder aktivitetsplikten jf. opplæringslovens § 12-4?

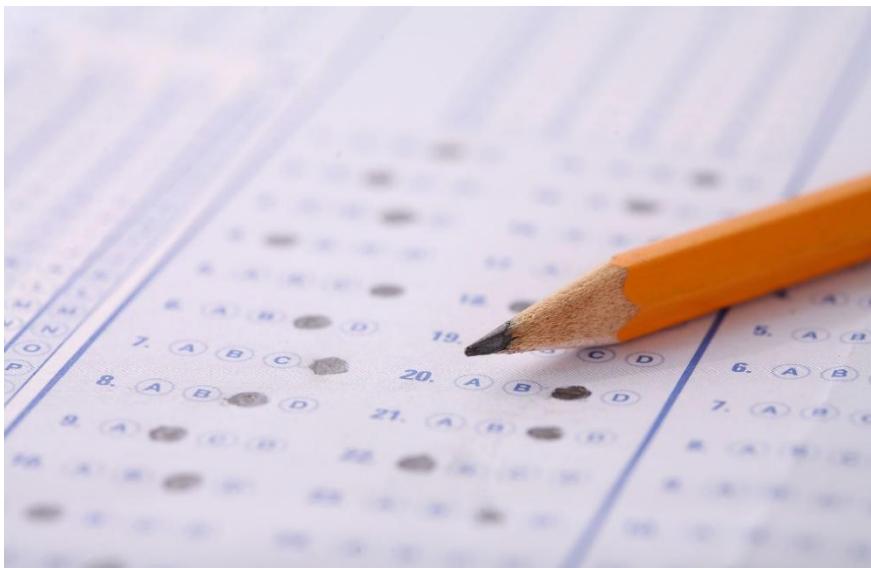

Kommunen som helhet
Kruseløkk
Lande

Fredrikstad og Halden

Metode

Unntatt offentlighet

Aktivitetsplan – Opplæringsloven kap 12 om skolemiljø

Elevens navn:		Klasse/gruppe:	
Aktivitetsplan nr:		Denne planen er utarbeidet av (navn og stilling):	
Dagens dato:		Denne aktivitetsplanen gjelder til (dato):	
Siste tidligere aktivitetsplan gjaldt fra ____ til ____:		Dato for evaluering av tidligere aktivitetsplan:	

Problemstilling 1: Hva er omfanget av trusler og vold mot ansatte i grunnskolen i Sarpsborg?

- Ca 60% av respondentene i spørreundersøkelsen (34%) oppgir å ha vært utsatt for vold, trusler eller trakassering i løpet av de siste 12 måneder, og det er i hovedsak enkeltelever som står bak
 - Nesten halvparten av de ansatte opplever at de får liten eller ingen hjelp til å håndtere situasjoner med vold og trusler
 - 73% oppgir at de har behov for mer opplæring av ulik grad
- (utdrag av resultatene)

Bystyrets vedtak:

Kommunen skal ha kontinuerlig opplæring av alle ansatte når det gjelder forebygging og håndtering av vold, trusler og trakassering. Herunder kunnskap om straffelovens vern av undervisningspersonell.

Problemstilling 2: Har kommunen etablert tilfredsstillende systemer og tiltak, for å sikre ansatte i grunnskolen mot vold og trusler?

- Sarpsborg kommune oppfyller i det vesentlige kravene til internkontroll, risikovurdering og ansattes medvirkning innen HMS.
- ROS-analyse nivå 1 er ikke fullført
- Undersøkelsene indikerer underreportering av avvik.

Bystyrets vedtak:

Kommunen skal:

- Fullføre arbeidet med overordnet ROS-analyse (nivå 1)
- Videreføre og styrke arbeidet med å utvikle en varslingskultur der alle ansatte føler trygghet og motivasjon for å melde fra om avvik

Problemstilling 3: Dokumenterer kommunen at de overholder aktivitetsplikten jf. opplæringslovens § 12-4?

- Sarpsborg kommune etterlever i hovedsak opplæringslovens krav knyttet til retten til et trygt og godt skolemiljø og skolens aktivitetsplikt, jf. oppl.kap 12.
- Bruk av felles planer for hele klasser i situasjoner der enkeltelever kunne hatt behov for individuelle planer, kan innebære risiko for at individuelle behov ikke ivaretas i tråd med lovens intensjon.

Bystyrets vedtak:

Kommunen skal:

- sikre at aktivitetsplaner konsekvent benyttes i tilfeller der en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, i tråd med opplæringsloven § 12-4
- arbeide systematisk med å øke bevisstheten blant alle ansatte om kravene til skriftlig dokumentasjon av tiltak, for eksempel gjennom opplæring, veiledning og kontrolltiltak

Administrasjonen har ett år på å oppfylle kravene
- oppfølgingsrapport

Fysisk inngripen

Når kan ansatte ved skolen gripe inn fysisk overfor en elev?

Litt historikk

- I forslag til ny opplæringslov (Prop. 57 L (2022-2023) foreslo departementet ingen regler om fysiske inngrep
- Regler om fysiske inngrep ble foreslått i [Prop. 62 L \(2023–2024\)](#) (reglene trådte i kraft sammen med resten av ny opplæringslov)
- En utvidelse av reglene om fysiske inngrep ble foreslått i [Prop. 51 L \(2024-2025\)](#) (reglene trådte i kraft 01.08.2025)

Opplæringsloven § 13-3 - forebygging

- Kommunen skal sørge for at skolen, leksehjelpen og skolefritidsordningen driver et kontinuerlig og systematisk arbeid for at det ikke skal oppstå situasjoner der tilsatte må gripe inn fysisk mot elever.
- Formålet med reglene om fysisk inngripen er ikke å øke bruken, men å gjøre det tydelig hvilke regler som gjelder.
- Fysisk inngripen skal være siste utvei

Oppl. § 13-4 - fysiske inngrep for å avverge skade

- Ansatte i skolen, leksehjelp eller SFO kan, **når andre tiltak ikke er tilstrekkelig**, gripe inn fysisk for å **avverge** at en elev
 - krenker en person fysisk eller psykisk eller utsetter seg selv for fysisk fare
 - skader eiendom
 - viser en atferd som er sterkt fornedrende for eleven selv
 - vesentlig forstyrrer opplæringen til andre elever
- Det fysiske inngrepet kan **ikke gå lenger enn nødvendig**, og det skal stå i et **rimelig forhold** til de interessene som skal ivaretas

Oppl. § 13-4 – fysiske inngrep for å avverge skade

- Elevens beste skal alltid være et grunnleggende hensyn
- Eleven skal behandles hensynsfullt og med respekt
- Ingen er forpliktet til å sette seg selv eller andre i fare for å bli skadet eller utsette elever for krenkelser for å få stanset en situasjon

Psykiske krenkelser

- Mobbing, trusler og alle former for trakassering (som for eksempel seksuell trakassering).
- Verbal vold, som nedsettende kommentarer, beskyldninger eller ukvemsord.
- Ikke-verbale psykiske krenkelser som for eksempel filming og truende eller trakasserende kroppsspråk (blikking).
- Et eksempel på når man kan gripe inn fysisk er der man stopper en elev som filmer en annen elev ved å ta fra denne mobiltelefonen (der den andre eleven for eksempel blir mobbet, banket opp eller står i dusjen)

Vesentlig forstyrrer opplæringen til andre elever

- Bakgrunn: beskytte elevenes rett til utdanning og et trygt og godt læringsmiljø
- Må forstyrre andre (ikke bare sin egen opplæring)
- En vesentlighetsterskel
- Eksempler på vesentlig forstyrrelse:
 - En elev blokkerer inngangen til klasserommet
 - En elev skrur av og på lyset gjentatte ganger
 - En elev skriker høyt og vedvarende

Oppdrager- og omsorgsansvaret

- Vanlig omsorg og grensesetting krever ikke lovhjemmel

Ikke alt som er ubehagelig er en krenkelse

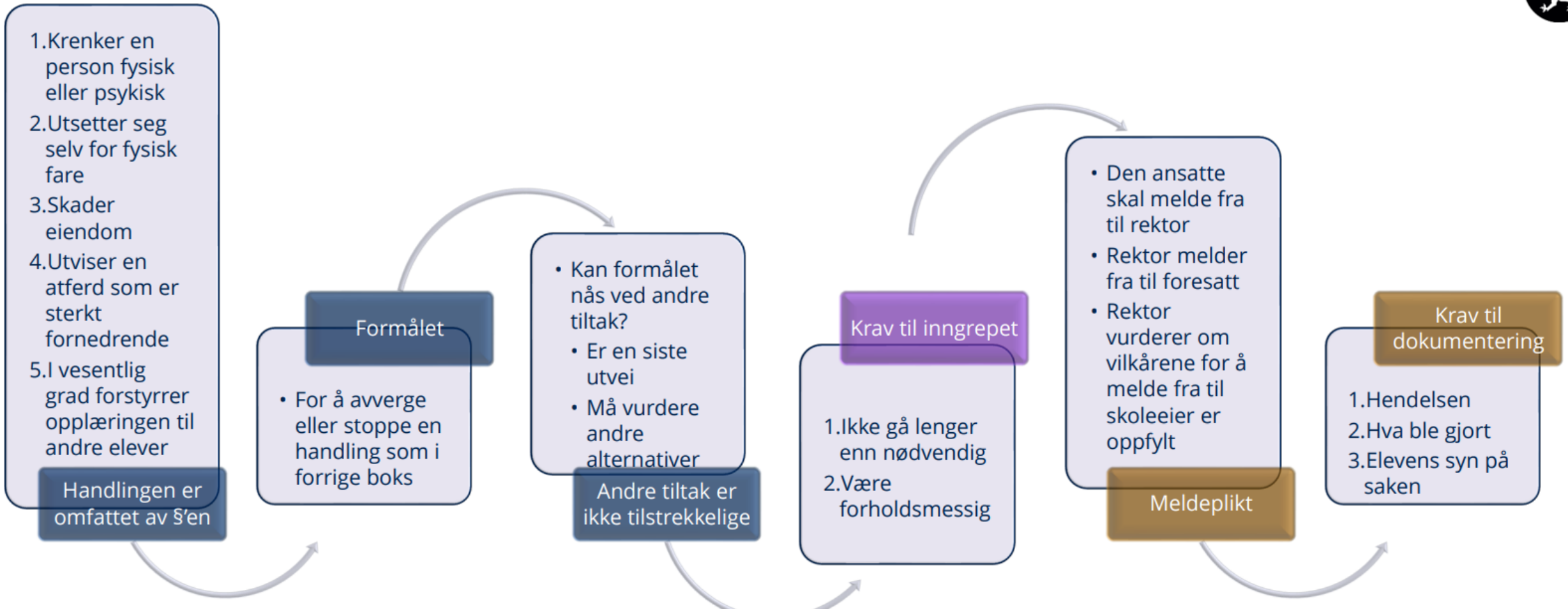
- Kontroversielle standpunkt
- Faglig uenighet
- Elever må tåle at andre elever og lærere er uenige med dem

Oppl. § 13-5 – meldeplikt og dokumentasjon

- En ansatt som har benyttet fysiske inngrep etter §13-4, skal melde fra om dette til rektor.
- Rektor skal melde fra til foreldrene til eleven. Rektor kan delegere denne oppgaven videre.
- Dersom det er benyttet fysiske inngrep mot den samme eleven flere ganger, eller inngrepet er særlig alvorlig, skal rektor melde fra til kommunen
- Skolen skal dokumentere alle fysiske inngrep med en kort beskrivelse av hendelsen, inngrepet som ble gjort, og eleven sitt syn på saken

Alle barn har rett til et trygt og godt skolemiljø

Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring (§ 9a-2)

Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, *inkludering*, trivsel og læring (§ 12-2)

Hva er å være inkludert?

Kjennetegn på et inkluderende fellesskap er at alle elevene (Udir):

- Har tilgang til fellesskapet
- Samarbeider med andre
- Får læringsutbytte både sosialt og faglig
- Opplever at de blir anerkjent og akseptert

Mobbing i nyere forskning:

Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å *høre til*, å være en *betydningsfull person* i fellesskapet og muligheten til *medvirkning*. (Lund, Helgeland, Kovac)

Noen tegn i tiden fra Statsforvalteren

- Det er variasjon i sakene fra de som ikke har snakket med skolen til de alvorlige og langvarige sakene.
- For høy terskel for å definere det som en skolemiljøsak.
- Skolen jobber bra på klassenivå eller forebyggende, ikke på individnivå, eller motsatt.
- Ofte både skolemiljø og ITO i sakene.
- Elever som utagerer:
 - får ofte inn saken til den som blir krenket, men i noen tilfeller også til elev X.
 - elever som ønsker klassebytte eller skolebytte for seg selv eller en annen elev.
- Mange tjenester som er inne eller burde vært inne.
- Utfordringer med sosiale dynamikker.
- Ofte høyt konfliktnivå mellom skole og hjem

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Sarpsborg: saker om skolemiljø hos Statsforvalteren

- Nye saker forrige skoleår: 7 saker
- Nye saker så langt dette skoleåret: 5 saker
- Hva er tilbakemeldingene?
 - Noen ganger jobber skolene så godt at sakene "lukkes" fra Statsforvalter med en gang
 - For sent i gang med aktivitetsplaner
 - Ikke grundige nok undersøkelser
 - Funn i undersøkelser og tiltak henger ikke sammen
 - Tiltak som ikke er egnede
- Rutine at skoleeier v. Oppveksttjenester bistår skolene når Statsforvalter er involvert
- Antall elever med aktivitetsplaner per år: cirka 200

